

Toespraak voor de culturele wereld:

Naar een Cultureel Pact tussen werkveld, overheid en samenleving.

Dames en heren,

Vrienden vanuit de culturele wereld,

Als er één verwijt is waar ik niet graag zelf aanleiding toe geef, dan is het dat ik een hang naar traditionalisme zou vertonen. Toch verdienen sommige tradities respect. Kort na nieuwjaar even terugkijken naar het voorbije jaar en vooruitblikken op wat voor ons ligt, is er zo één. Daarom een stevige welkom in dit schitterende Flageygebouw.

2005 was in alle opzichten een bewogen cultureel jaar. We werkten aan een lang traject tot interculturalisering van de sectoren cultuur, jeugd en sport. Er kwam een eerste structurele samenwerking tot stand tussen de Vlaamse en de Franse Gemeenschap over dit eerste co-communautaire cultuurhuis in Brussel. We snoeiden de decreten sociaal-cultureel volwassenenwerk en lokaal cultuurbeleid op hun planlast. We namen historische beslissingen over de grote culturele infrastructuurprojecten voor de volgende jaren. En natuurlijk was er de totstandkoming van het kunstendecreet, een fundamentele hervorming waarvoor we binnen de Vlaamse regering ook nieuwe middelen bevochten.

2005 was dus een jaar van belangrijke verwezenlijkingen. Toch overheerste in de tweede jaarhelft de perceptie van een verzuurde relatie tussen de kunstensector en mezelf. Dit verontrust me en confronteert me met dwingende vragen. Vragen bij mezelf als minister, uiteraard. Maar evengoed twijfels bij de relevantie van die kritiek. Sta me toe om deze twijfels, bij wijze van intro, even met u te delen.

Vertegenwoordigen de criticasters van mijn kunstenbeleid meer dan enkel zichzelf? Of illustreren deze oprispingen dat zelfs de kunstensector niet langer immuun is voor de sluipende verzuring in onze samenleving? Ik wens me daar niet over uit te spreken. Maar deze kritische stemmen totaal negeren strookt niet met wie ik ben, noch met mijn betrokkenheid bij de kunstensector. Vanwaar komt dat - bij momenten - virulente ongenoegen? Ik schuif graag zélf een aantal oorzaken naar voor. Laat mij beginnen met de minst relevante.

Sla ik de bal mis wanneer ik stel dat een aantal verzuurde oprispingen vooral gebaseerd zijn op de manier waarop ik politiek bedrijf? Ik kan niet anders dan vaststellen dat deze stijl - eigenlijk de aard van het beestje - op sommigen een haast allergische uitwerking heeft. Hoe anders moet ik de vele columns begrijpen waarin, al dan niet onder het mom van beleidskritiek, ongegeneerd op mij gescholden wordt? Toegegeven, ik ben soms onder de indruk van de inventiviteit en de stilistische kwaliteiten van sommige schampschriften, maar zoals wijlen Paul Van den Boeynants ooit zei: trop is teveel, en teveel is trop. Het is intellectueel niet eerlijk mij te beschuldigen van een 'doelbewuste neutralisering van kunst en cultuur'; het is zwaar onder de gordel mij te betichten van een 'onaanvaardbaar cynisme onder de vorm van een gezelligheidsfascisme'; het is zeer bedenkelijk om mijn beleid gelijk te stellen met een 'totalitair regime', enkel en alleen omdat men niet de verhoopte subsidies heeft gekregen. Ik wil aanvaarden dat mijn stijl bij sommigen onder u irritatie opwekt, maar dat is nog geen reden om woorden van stal te halen die bedacht

werden om wandaden van de ergste soort te beschrijven. Iets meer intellectuele hygiëne zou hier op zijn plaats zijn.

Ik zoek hardop naar een tweede mogelijke oorzaak. Ontwaren sommigen in mijn beleidslijnen als minister van Cultuur nog steeds het spook van een poging tot artistieke inmenging? Niets is minder waar. Tot diegenen die deze 'idée fixe' maar niet kunnen loslaten zeg ik bovendien: artistieke inmenging is een wapen dat enkel toebehoort aan het klassieke arsenaal van extreem-rechts. Een politieke stroming die ik bestrijd en zal blijven bestrijden met alle middelen die mij daartoe als politicus en mens ter beschikking staan. Een politieke stroming die er juist op gericht is heel het culturele leven te vernietigen.

Meer relevante oorzaken van een aantal onderhuidse spanningen liggen vervat in de uiteenlopende opvattingen over de maatschappelijke verantwoordelijkheid die de culturele wereld al dan niet dient op te nemen. Maar ook in verschillende opvattingen over de fundamentele verhouding tussen overheid, samenleving en werkveld. Hopelijk bent u het met mij eens dat net dít de inzet van het debat moet zijn. Omdat het boeiende en wezenlijke debatten zijn die de kleingeestige polemiek overstijgen en overbodig maken. Veel boeiender dan de in verhouding daartoe volstrekt banale appreciatieverschillen over de eigenheid en de stijl van een politicus.

Ik roep daarom graag op tot een wervelend maatschappelijk debat. Laat ons starten met een denkproces waarin de culturele sector, de overheid en de bevolking samen op zoek gaan naar de fundamentele plek die het culturele veld in moet nemen binnen onze samenleving. Want cultuurbeleid omvat méér dan enkel het uitvoeren van decreten of het verdelen van middelen. Over deze en andere zaken wil ik het vandaag met u hebben.

Dames en heren,

Het cultuurbeleid in Vlaanderen omvat een rijk en divers cultureel landschap: van sociaal-cultureel werk, over bibliotheken, circussen, letteren, cultuurcentra, erfgoed, kunsten, tot internationaal cultuurbeleid en amateurskunsten. Het strekt zich uit van wijken over gemeenten tot de Vlaamse en internationale gemeenschappen.

In 1999 was de uitdaging: zorgen dat Cultuur opnieuw op de politieke kaart staat. Ervoor ijveren dat Cultuur meer dan voorheen de uitdagingen kan aangaan die zich stellen. Méér cultuur; en meer cultuur voor méér mensen. Ik heb van in het begin aan de culturele sector duidelijk gemaakt dat ik een vechtlustige belangenbehartiger voor héél de sector wou zijn, maar dat ik juist daarom ook solidariteit en samenwerking binnen de sector verwachtte. Ik heb altijd herhaald dat ik een sterke budgettaire inhaaloperatie wou doorvoeren. Ik wou de culturele sector hervormen en deze hervormingen decretaal verankeren. Juist door mijn geloof in de maatschappelijke rol en functie van Cultuur, ben ik voluit gegaan voor meer culturele activiteit én vrijheid.

In 1999 bedroeg de begroting voor cultuur nauwelijks 225 miljoen euro. De culturele sector kreeg amper politieke aandacht. Het professionalisme stond in zijn kinderschoenen. De arbeidsvoorwaarden waren zowat de slechtste van alle sectoren. Zelfs onderwijs en welzijn scoorden nog beter. Gelukkig was het een sector met veel vrijwilligers, creativiteit en een zee aan inzet. En dat is vandaag nog steeds het geval.

Vandaag hebben we - met de volle steun van de collega's in het Vlaams parlement - een jaarlijkse cultuurbegroting van 400 miljoen euro. Cultuur

kende de laatste jaren de grootste budgettaire stijging van alle sectoren binnen de Vlaamse bevoegdheden. Sinds '99 betekent dit dus een stijging met 78 %.

Het sociaal-culturele veld kreeg sinds 1999 een stevige injectie. Visie en actie verdreven stagnatie en verstarring. Een verfrissende dynamiek was het gevolg. Een nieuw decreet zag het levenslicht. Het sociaal-culturele verenigingsleven bereikt vandaag een indrukwekkend aantal mensen. Deze sector vormt een essentiële schakel in het tot stand brengen van verbondenheid tussen mensen. Meer dan ooit zorgt het verenigingsleven voor collectieve emancipatie voor de bevolking. Meer dan ooit zorgt het voor culturele participatie. De sector heeft voor zijn medewerking aan de modernisering van de spelregels een noodzakelijke en ernstige financiële ondersteuning gekregen. De sector groeide rechtstreeks met 30 % tot een jaarlijkse ondersteuning van 50 miljoen euro.

Bovenop de ondersteuning van de landelijke organisaties werd het sociaal-culturele veld sindsdien ook vanuit het lokale cultuurbeleid ondersteund. De impuls van het nieuwe decreet op het lokaal cultuurbeleid zorgde voor een ondersteuning van het plaatselijke verenigingsleven. Cultuur mocht niet louter een aangelegenheid zijn voor het landelijke niveau. Democratisering van cultuur vereist eveneens decentralisering. Meer mensen moeten betrokken worden bij het culturele gebeuren. Het decreet verstevigde eveneens het draagvlak voor cultuur. De subsidies voor cultuurcentra, bibliotheken en lokaal cultuurbeleid stegen sinds 1999 met 75% tot een jaarlijks bedrag van 90 miljoen euro.

Maar ook voor de inhaaloperaties voor het sociale statuut van werknemers uit de culturele sector en voor bijkomende tewerkstelling werden nieuwe middelen bekomen. Vandaag investeren we een extra 40 miljoen euro per jaar voor de ondersteuning in het kader van de afgesloten interprofessionele akkoorden. Ook op dat vlak hebben we sinds 1999 een reusachtige weg afgelegd en werd de sociale situatie van de werknemers in de culturele sector stevig verbeterd.

Samen met het decreet op de amateurskunsten - toch een sector die sinds '99 150 % meer middelen toegewezen kreeg - stimuleerden de decreten op het sociaal-cultureel werk en op het lokaal cultuurbeleid de verdere participatie van mensen aan cultuur. De culturele sector is - naast de jeugd- en sportsector - zondermeer één der grootste mobiliserende krachten in de samenleving geworden.

Door de ontwikkeling van de erfgoedsector, samen met archieven en volkscultuur, hebben we dat draagvlak van cultuur binnen de samenleving nog verruimd. De erfgoedsector is sinds 1999 gegroeid met meer dan 200 % naar een jaarlijks bedrag van bijna 30 miljoen euro. Erfgoed is hiermee niet langer een verhaal van het verleden, maar een collectief verhaal dat dag na dag hertaald wordt naar het heden en de toekomst. Daarmee kreeg erfgoed de erkenning die het verdient: een sector met honderdduizenden vrijwilligers waar we heel veel nieuwe mensen mee betrekken bij het cultuurbeleid.

Erfgoed, amateurskunsten, sociaal-culturele verenigingen, bewegingen en vormingsinstellingen, het lokale cultuurbeleid, cultuurcentra en bibliotheken: ze zorgen elk voor een gezamenlijk verhaal, als noodzakelijk complement van het meer individueel verhaal van de actieve welvaartstaat. In die zin biedt cultuur een sterk antwoord op het elk-voor-zich-verhaal dat meer en meer de kop opsteekt. Cultuur als een redplank voor de samenleving. Niet als wondermiddel, maar wel als één van de medicijnen tegen een verdere materialisering van de maatschappij. Cultuur als emanciperende kracht, ja, waardoor mensen elkaar ontmoeten, samen genieten,

samen leren, samen sterker worden. Openheid leren en het vreemde waarderen, en juist daardoor zichzelf vinden.

Zo stel ik vandaag vast dat het sociaal-culturele veld zijn ruggengraat strekt. Na een periode van vertwijfeld zoeken naar juiste manieren om met het terugnemende ledenaantal om te gaan, leveren ze nu elke dag honderden gevechten om opnieuw een positiever élan doorheen wijken en buurten te laten golven. Zij komen uit hun kot. Cynisme is er geen grondtoon. Ik leg mijn politieke gewicht de volgende jaren dan ook graag in de weegschaal om deze bewegingen verder te ondersteunen.

Dames en heren,

Het niveau van een democratie wordt niet enkel gemeten aan de graad van participatie en emancipatie van de bevolking, maar ook aan de zorg voor sommige meer kwetsbare bevolkingsgroepen. Een blik op de mondiale actualiteit of een terugblik op onze eigen geschiedenis leren ons dat ook kunstenaars zo'n kwetsbare positie innemen. De aandacht voor de kunstenaar blijft dan ook een essentiële graadmeter om na te gaan hoe het gesteld is met de staat van onze democratie.

Toen we in 1999 verantwoordelijkheid kregen over de cultuursector, was er amper een Vlaams beleid voor beeldende kunstenaars. Er was geen aandacht voor sociaal-artistieke projecten. De letteren en audiovisuele kunsten werden stiefmoederlijk bejegend. Kunsteducatie was een aangelegenheid van enkele goedmenende instellingen die amper ondersteuning kregen. Een beleid voor de architectuur bestond nauwelijks. Er leefde amper aandacht voor een ruim en divers aanbod voor het publiek.

Het Kunstenbeleid werd in '99 ondersteund met 75 miljoen euro. Dit jaar vloeit er 150 miljoen euro naar de kunstensector: een verdubbeling van de middelen dus. De inhaaloperaties voor beeldende kunst, kunsteducatie, architectuur, film en letteren werden ingezet. Nooit voordien was er zoveel aandacht voor kunst en creatie.

Door een veelheid aan instellingen en organisaties is er binnen de kunstensector een nooit gezien ruim en divers aanbod aan creatie ontstaan. Niet door het wegsaneren van een teveel van hetzelfde, maar louter door een bijkomende erkenning van andere spelers, werd een rijk en divers kunstenedschap gecreëerd. Dit voorkwam bijvoorbeeld het verdwijnen van het figurentheater, de mime en het volkstheater.

Het nieuwe decreet op het lokaal cultuurbeleid realiseerde voor de kunstensector ook op lokaal niveau een versterking. Vele kunstenuorganisaties vinden er een prachtige plek om hun creaties te brengen. Het schept enorme mogelijkheden om nieuwe publieken aan te spreken.

Hierdoor heeft het cultuurbeleid zijn afspraak met de 21ste eeuw niet gemist. Integendeel, vandaag gaat cultuur over veel meer dan vijf jaar geleden. Uw prominente aanwezigheid in het leven van meer mensen is vergroot. Met een nooit gezien publiek draagvlak als gevolg. Dit is niet enkel een verdienste van een minister of regering, neen, overheid én werkveld legden sinds '99 een indrukwekkend gemeenschappelijk parcours af. Vandaag liggen alle kaarten op tafel om op dit élan verder te werken.

Nochtans domineert het financiële gemor van individuele kunstenaars, organisaties en soms zelfs deelsectoren niet zelden het publieke debat. In het licht van de opgesomde verwezenlijking én de grote uitdagingen waarvoor we nog staan, is dit een bizarre en paradoxale vaststelling.

Dames en heren,

De gerealiseerde budgetstijgingen voor het cultuur- en kunstenbeleid waren nuttig en noodzakelijk. Maar ze houden ook gevaren in. Sommigen menen dat de eisen onbeperkt kunnen zijn. Sommigen menen dat de vragen als bomen tot aan de hemel kunnen rijzen. Dat budgetten onuitputtelijk zijn. De fenomenale bedragen in de aanvraagdossiers voor de structurele rondes binnen het kunstendecreet spreken boekdelen. Het succes van de groeiende zorg voor de kunstensector dreigt zich tegen de sector zelf te keren. Want als de samenleving hebberigheid vermoedt, dan keert de samenleving zich tegen de hebberigen. Nu al trekken cynici steeds feller van leer tegen de gerealiseerde budgetstijgingen. Nu al worden ook binnen de politieke wereld op vaak demagogische wijze de budgetten voor kunst en cultuur afgewogen tegenover andere belangrijke maatschappelijke noden. Ik wil samen met de culturele sector een dam opwerpen tegen deze scherper wordende aanvallen. Het is mijn overtuiging dat dit niet zal lukken zonder een moment van sectorinterne reflectie en bezinning.

Maar ik zeg jullie ook duidelijk: neen, de taart is nog niet op; neen, de bobijn is nog niet afgerold. De stijging van 78% van de middelen voor cultuur sinds '99 is niet de eindgrens. Ik wil op tien jaar tijd een verdubbeling van de middelen gerealiseerd hebben. Tegen 2009 moet het jaarlijkse budget voor cultuur gestegen zijn naar 450 miljoen euro. Op dat ogenblik heb ik mijn deel van de verantwoordelijkheid genomen. Op dat ogenblik durf ik stellen dat de noodzakelijke inhaaloperatie voor cultuur, om juist maximale artistieke vrijheid te creëren, is uitgevoerd. Er komen dus nog extra middelen voor het kunstendecreet. Dit jaar realiseren we als enige Gemeenschap in dit land de leenvergoeding voor onze schrijvers. Er komen nog ernstige impulsen voor projecten inzake cultuurparticipatie en culturele diversiteit, ook voor het uitvoeren van het lokaal cultuurbeleid en de amateurskunsten. Ik voorzie nog middelen voor de uitbouw van de cultuurindustrie. Tegen het einde van de legislatuur zal voor erfgoed een forse inhaaloperatie gerealiseerd zijn en zullen nieuwe beleidslijnen voor het internationale cultuurbeleid uitgetekend zijn.

Ik wil de middelen zo strategisch mogelijk inzetten. Ik wil investeren in voorlopers en vuurtorens voor ons gemeenschappelijk beleid: ik wil investeren in de Brakke Grond en de Buren voor het Vlaams-Nederlands beleid, in een circuscentrum voor de heropleving van deze sector, in grootstedelijke bibliotheken als voorhoede van krachtige strijders tegen de informatiekloof en tegen laaggeletterdheid, in de vormingsinstellingen voor het sterker positioneren van levensbreed leren, in allerlei initiatieven van verenigingen en bewegingen voor het opwaarderen van het vrijwillig engagement, in het Antena-project voor het intercultureel beleid, in proeftuinen voor de ontwikkeling van de brede school.

Maar zelfs met al deze nieuwe impulsen voor cultuur en kunst, zelfs dan nog is het onzinnig te denken dat we geen bewarende maatregelen naar de toekomst moeten nemen. Wil de cultuurwereld haar gerechtvaardigde plaats behouden, wil de kunstenwereld de eindelijk verworven ruimte politiek veilig stellen, dan moet de groei gekanaliseerd worden, de wildgroei gestopt. En moet de culturele sector nog meer dan voorheen zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid consolideren. Je kunt je als sector niet ongestraft afsluiten van de samenleving die juist een grote zorg en verantwoordelijkheid voor die sector aan de dag legt. Je kunt als sector niet steevast meer middelen eisen van de overheid, en tegelijkertijd de verwachtingen die diezelfde overheid namens de samenleving formuleert keer op keer afwijzen als een vorm van onaanvaardbare inmenging. Gelukkig is dit slechts een houding van een kleine minderheid.

Dames en heren,

Ik zal dus de grote culturele spelers meer dan ooit op hun verantwoordelijkheid wijzen. Ik wil geen vervlakking van het kunstenaanbod, zoals boze tongen beweren. Nooit voordien is er zoveel verscheidenheid geweest! Nooit voordien hebben zoveel kunstenaars kansen gekregen! Maar ik wil niet langer dat het gros van het budget voor kunsten besteed wordt aan zakelijke omkadering. Ik vind het ongepast dat er in verhouding te veel geld gaat naar de entourage van een kunstenaar. De grote kunstinstellingen moeten voluit hun verantwoordelijkheid nemen. Zij zijn de broeiplaatsen voor de jonge kunstenaars. KVS, Kaai, Vooruit, MuHKA, Toneelhuis, Het Stuc, deSingel, de AB, het VRO en alle andere toppers moeten de vrijplaatsen zijn waar jong talent en oud vernuft alle kansen krijgen. Ik wil niet rond elke individuele kunstenaar een instelling bouwen. De instellingen zijn er voor de kunstenaar, en niet andersom. Maar tegelijk wil ik de kunstenaars ook vrijheid geven, hen ruimte en mogelijkheden bieden. Net daarvoor zijn er de individuele beurzen. Net daarvoor zijn er de 'rugzakjes', om zo een grote artistieke onafhankelijkheid te kunnen afdwingen tegenover de grotere instellingen.

Wie doet alsof er steeds meer instellingen en structuren kunnen bijkomen, dwaalt en brengt de kunstensector in gevaar. Artistieke vrijheid en creatie moeten gerealiseerd worden via bestaande huizen, en die huizen moeten daar ook alle verantwoordelijkheid voor opnemen. De extra middelen die vloeiden naar de kunstensector en kunstinstellingen zijn er niet om nog meer omkadering te voorzien. Zij moeten dienen voor creatie en publiekswerking. En dus niet voor overhead. In een volgende subsidieronde zal dat ongetwijfeld een wezenlijk ijkpunt zijn.

Want beste vrienden, laat me duidelijk zijn: na deze legislatuur zijn de grenzen van het budgettair haalbare stilaan bereikt. Diegenen die dat weigeren in te zien, zijn meer bekommerd om zichzelf dan om het zo noodzakelijke maatschappelijke draagvlak voor kunst en cultuur. Welke budgettaire verwachtingen mag de culturele sector na deze legislatuur nog koesteren? Een normale groei, in verhouding met de groei van de totaal beschikbare middelen van de Vlaamse Gemeenschap, blijft ook na 2009 haalbaar en noodzakelijk. Maar wie rekent op een nieuwe forse inhaaloperatie, neemt zijn dromen voor werkelijkheid. Projecten die uitgaan van een onbeperkte financiële injectie, zijn daarom in wezen onnuttig en overbodig. Het uitdenken en indienen van projecten die budgettair volstrekt onhaalbaar zijn, is geen verdienste. Groot artistiek talent is herkenbaar aan visionaire creatie die toch een link heeft met de realiteit. Zo dient ook een goed cultuurbeleid steeds rekening te houden met het financieel haalbare.

Dames en heren,

Budgettaire beperkingen hoeven mijn twee fundamentele doelstellingen - middelen en vrijheid voor artistieke creatie én een ruimer publieksbereik - niet in de weg te staan. De verdere ontplooiing van de artistieke creativiteit mag niet aan banden gelegd worden, dat zou onaanvaardbaar zijn. Dus moeten we de middelen zo efficiënt mogelijk inzetten. Verspilling van culturele budgetten is een aanslag op de artistieke vrijheid van anderen. Bij het aanwenden van de beschikbare middelen verdienen creatie en publiekswerking een absolute prioriteit. Zowel de kunstenaar als het publiek moeten beter worden van de sterke investeringen van de overheid. De belangen van kunstenaars en publiek zijn immers niet tegenstrijdig. En om

juist te vermijden dat de beperktheid aan middelen de creatieve activiteit afremt, moeten we andere instrumenten in het leven roepen. Naast de structurele subsidies en de projectmatige beurzen en subsidies, wil ik de creativiteit daarom ondersteunen met twee nieuwe instrumenten die we deze legislatuur zullen realiseren.

Want zelfs de verdubbeling van de middelen die we op tien jaar tijd zullen realiseren, zal niet volstaan om alle initiatieven te ondersteunen. De toenemende vraag naar subsidiemiddelen is exponentieel. Alle verwachtingen inlossen lijkt volstrekt onhaalbaar. Daarom willen we enerzijds via het ondersteunen van de semi-professionele kunsten en anderzijds via het instrument van de Cultuurindustrie de uitdagingen opvangen die het gevolg zijn van een uitdeinend en steeds breder wordend cultureel veld.

Tal van beginnende artistieke groepen kunnen vanuit een ondersteuning van de semi-professionele kunsten immers een ernstige duw in de rug krijgen. Poppunt is zo een instelling die het mogelijk maakt dat beginnende muziekgroepen toch professionele ondersteuning krijgen via perfecte opnamestudio's, professionele begeleiding, enz. Dit systeem willen we sterk uitbreiden. Knappe amateurkunstenaars moeten via professioneel samenspel topwerk kunnen afleveren. Ook buiten het kunstendecreet is kwaliteitsvol werk mogelijk en is ondersteuning nodig. Het zou nefast zijn indien elke beloftevolle creatieveling meent dat hij met zijn creatieve bezigheid noodzakelijkerwijs ook beroepsmatig aan de bak moet komen. Ook kwaliteitsvolle amateurskunsten zullen we daarom ondersteunen en stimuleren. Zij worden hierdoor ook meer zichtbaar, en dat is nodig. Want - naast het jeugdwerk - is dit de enige sector waaraan nooit zoveel werd geparticipeerd als vandaag. Dit is wezenlijk voor het sociaal-cultureel leven in elke buurt, in elke straat, maar tegelijk is dit artistiek relevant voor Vlaanderen.

Anderzijds menen we voor creatieve en artistieke activiteiten tal van bijkomende middelen te kunnen mobiliseren via het instrument van de Cultuurindustrie. Voor dit jaar staan investeringen in musical en muziek voorop. Vanaf volgend jaar kunnen ook andere sectoren vanuit dit instrument ondersteuning krijgen. Heel in het bijzonder denken we daarbij aan de audiovisuele sector en aan het boekwezen. Ondersteuning vanuit Cultuurindustrie is evenwaardig aan ondersteuning via het kunstendecreet: laat daarover geen misverstand bestaan. Afhankelijk van het marktpotentieel kan het ene kunst - of cultuurproject makkelijker via Cultuurindustrie geholpen worden en het andere via het kunstendecreet.

Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om u te danken voor uw openheid ten aanzien van dit nieuwe beleidsinstrument. Tien jaar geleden zouden deze ideeën verketterd zijn als het begin van de totale vercommercialisering van het kunstenbeleid. Nu wordt het initiatief in veel middens positief onthaald. Ik reken er op om ook de koelere minnaars van de Cultuurindustrie te overtuigen van de meerwaarde, ja zelfs van de noodzaak van dit verhaal. Het werk is bijna rond, ondanks de enorme tijdsdruk zitten we nog steeds op schema, en dus kan de musicalsector binnenkort uitkijken naar de operationele start van de Cultuurindustrie.

Dames en heren,

Tegen het einde van deze legislatuur zullen we een totaal nieuw cultureel landschap gecreëerd hebben. De tijd is rijp om aan het brede culturele werkveld maatschappelijke verantwoordelijkheid te vragen. Een aantal deelsectoren - het verenigingsleven voorop - neemt deze verantwoordelijkheid reeds lang en met veel enthousiasme op. Ik verwacht hetzelfde van de kunstensector. Overheid en sector moeten samen

verantwoording afleggen bij het aanwenden van de bijkomende middelen. De creatie en de kunstenaar moeten centraal staan. Maar daarnaast kunnen zeker collectief inspanningen geleverd worden om nieuwe doelgroepen te bereiken. De participatie van mensen met een dubbele culturele achtergrond is te klein. Mensen die in armoede leven en gezinnen met kinderen zijn te weinig aanwezig binnen het culturele publiek. Daarin verandering brengen is absoluut noodzakelijk. Inspanningsverbintenissen zullen op termijn niet volstaan; echte resultaatsverbintenissen zijn nodig.

Want participatie aan cultuur is een verrijking voor iedere mens. Marginaliteit en achterstelling kunnen er mee bestreden worden. Cultuur draagt in zich een enorm potentieel voor zij die het moeilijker hebben in onze samenleving. Culturele participatie bestrijdt uitsluiting, verzamelt mensen en stimuleert solidariteit. De rol die het verenigingsleven hierin kan spelen is gekend. Maar ook de meerwaarde die kunstinstellingen te bieden hebben, moet scherper tot uiting komen. Veel meer dan de individuele kunstenaars moeten vooral de instellingen volop hun verantwoordelijkheid nemen.

Te vaak hebben kunstinstellingen zich verscholen achter de artistieke vrijheid van de kunstenaars. Deze artistieke vrijheid - en daardoor ook de kunstenaars zelf - wordt te pas en te onpas misbruikt om vooral géén maatschappelijke verantwoordelijkheid te moeten opnemen. Dit hoeven we niet langer te pikken. Terecht kan men inroepen dat kunst op zich waardevol is en niet voorwaardelijk mag gesteld worden aan bijkomende maatschappelijke eisen of overwegingen. Hoe meer individueel maatschappelijk engagement van kunstenaars hoe liever natuurlijk, maar dat is uiteraard geen eis. Die verwachting, laat staan een eis in die richting werd dan ook nog nooit geformuleerd. Maar laat me duidelijk zijn: deze redenering geldt hoegenaamd niet voor alle structuren rond de kunstenaars, voor alle instellingen die bestaan bij de gratie van deze kunstenaars, voor alle fondsen en beheersorganen, voor steunpunten en kunstorganisaties. Deze hebben wel degelijk de plicht zich maatschappelijk te engageren. Bij uitbreiding gaat dit natuurlijk ook op voor de cultuurcentra, de volkshogescholen en de bibliotheken. Talloze instellingen en organisaties brengen dit maatschappelijk engagement nu al volop tot uiting in hun dagelijkse werking. Aan de achterblijvers zeg ik: de tijd van vrijblijvendheid is voorbij. De samenleving wacht vol ongeduld op jullie verdere engagement.

Dat maatschappelijk engagement kan diverse vormen aannemen. Als politiek verantwoordelijke schoof ik van bij het begin publieksparticipatie naar voor als een uitdrukkelijke beleidsprioriteit. Een prioriteit die in de tijd op enig wenkbrauwgefrons onthaald werd, en die zelfs nu nog af en toe door een enkeling wordt afgeschilderd als een poging om kunst en cultuur te doen vervlakken tot een platte commercie. Niets is minder waar. Ik wil een ruim kunstaanbod dat rijk is aan verscheidenheid waardoor ieder mens er zijn gading in kan vinden. Ik wil een vormingsaanbod dat in alle uithoeken van Vlaanderen kansen geeft aan mensen om zichzelf sterker te maken. Ik wens inderdaad niet enkel een cultuurbeleid te voeren voor hen die ook zónder overheidssteun de weg naar de culturele instellingen wel vinden. Ik wens geen beleid te voeren enkel voor de happy few. Vreemd toch dat sommigen nog steeds niet begrijpen dat een verhoogde cultuurparticipatie net het sterkste maatschappelijke en politieke draagvlak creëert om méér middelen naar artistieke creatie te doen vloeien.

En ook in dit verband dragen de cultuurcentra van oudsher een grote verantwoordelijkheid. Vele onder hen roep ik op om nog meer uit zichzelf te breken, om niet enkel vanuit zichzelf te programmeren, maar steeds meer vanuit de gemeenschap waarvoor ze werken. Ik roep hen op om een collectieve strategie te ontwikkelen om participatiedrempels verder te slopen. Ik zie geregeld prachtige voorbeelden, maar ze zijn nog te individueel en te

sporadisch. Cultuurcentra zijn de noodzakelijke plaatselijke smaakversterkers en lokale bindmiddelen in een creatieve samenleving.

Voor alle duidelijkheid: ik heb tot op heden geen enkele subsidieaanvraag geweigerd omdat er te weinig aandacht uitging naar publieksverbreding. Er is nog nooit een kunstinstelling of kunstorganisatie bestraft op basis van een te klein publieksdraagvlak. Er zijn daarentegen wél instellingen of organisaties toegelaten en behouden op basis van de verantwoordelijkheid die ze opnemen naar een ruim publiek. Positieve impulsen: ja en absoluut. Maar negatieve: neen, die niet. Komen die er ooit? Dat is zeker mogelijk. Maar enkel zij die zich koppig vastklampen aan verouderde elitaire opvattingen moeten hiervoor vrezen. Het is verheugend dat vele organisaties binnen het brede culturele werkveld nu al elke dag heel concreet mee gestalte geven aan ons participatieverhaal. Meer zelfs: dat ze dit verhaal van gelijke kansen op het vlak van cultuur zelf schrijven en vertellen.

Mij verheugt het eveneens dat ook de openbare omroep meer dan ooit bereid is om zijn steentje bij te dragen aan het verhaal van de cultuurparticipatie. Wie echter het driesporenbeleid van de VRT doelbewust verengt tot een elitaire culturele nichezender, vergist zich twee maal. Een eerste maal wanneer hij of zij meent dat een weldoordacht cultureel themakanaal geen rol van betekenis kan spelen in het brede verhaal van cultuurparticipatie. En een tweede maal omdat het voor mij zonneklaar is dat dit derde spoor staat of valt met de ontwikkeling van de andere twee sporen die de VRT vooropstelt: méér cultuur dus in toegankelijke programma's op alle generalistische netten; en ook méér specifieke cultuurgerelateerde programma's op diezelfde generalistische netten. Een afzonderlijk cultuurkanaal kan dus slechts indien eerst spoor 1 en spoor 2 gerealiseerd zijn.

Dames en heren,

Ook onze openbare omroep bezint zich dezer dagen dus heel sterk over de maatschappelijke return die hij de samenleving verplicht is. Een trend die zich ook binnen het culturele werkveld verder moet doorzetten. Een verder doorgedreven publiekswerking blijft daarbij de grootste uitdaging. Maar ook daarbinnen is de tijd rijp om nieuwe paden te bewandelen. 2006 roep ik uit tot het jaar van de culturele diversiteit. De maanden van bezinnen en plannen zijn stilaan achter de rug. Tijd om de voorzichtigheid van ons af te schudden. Tijd om samen concrete stappen te zetten die de 'interculturele samenleving' ombuigen van een theoretisch concept naar de praktijk van elke dag. Met het actieplan inzake interculturaliteit - waaraan overheid en werkveld samen zo intensief gewerkt hebben - kan de culturele wereld zijn onbetwistbare maatschappelijke voortrekkersrol overtuigend tonen aan de samenleving.

We beseffen allen dat het wroeten en werken zal worden. Interculturaliteit is een gewenste maatschappelijke realiteit. Die ontstaat zelden uit het niets. Daarom zal ik van de structureel erkende en gesubsidieerde kunstinstellingen, vormings- en erfgoedinstellingen inderdaad vragen en verwachten dat ze mee inspanningen leveren om een meer cultureel divers cultuurveld te realiseren. Via een realistische maar ook voluntaristische mix van inspanningsverbintenissen én resultaatverbintenissen kunnen onze culturele instellingen en organisaties uitgroeien tot ware trendsetters die als geen ander die culturele diverse samenleving weerspiegelen. Dat is de uitdaging waar we voor staan. Ik reken er op om samen met u stevig de schouders te kunnen zetten onder dit zo noodzakelijk intercultureel project.

Dames en heren,

Ik beseft dat het latente spanningsveld tussen overheid en culturele sector kleur geeft aan een gezonde democratie. Enerzijds vormt de culturele sector binnen een samenleving de motor van een kritische tegenbeweging. Een tegengewicht dat zo noodzakelijk is om beleidsmakers voortdurend bewust te houden van de dienende rol van waaruit zij hun politieke macht moeten uitoefenen. Anderzijds dient diezelfde sector te aanvaarden dat politieke macht gelegitimeerde macht is; dat beleidsmakers niet alleen verantwoording verschuldigd zijn aan de sectoren waarvoor zij verantwoordelijkheid dragen, maar aan de samenleving als geheel. De politieke wereld moet zich niet in de plaats van de culturele wereld stellen. Ik moet als politiek verantwoordelijke de voorwaarden creëren waardoor de grootst mogelijke verscheidenheid aan vrije praktijk kan ontstaan. En hier zeg ik duidelijk: wie meent dat culturele vrijheid en verscheidenheid als vanzelfsprekend tot stand komen en groeien in een bestuurlijk vacuüm, vergist zich schromelijk. Zij vergen integendeel continue en fundamentele beleidskeuzes. Beleidskeuzes die toekomen aan de daartoe gelegitimeerde politieke gezagsdragers - uiteraard in voortdurende dialoog met de betrokken sectoren zelf. Beleidskeuzes die niets te maken hebben met artistieke of inhoudelijke inmenging, maar net gericht zijn op een zo ruim mogelijke vrijheid en praktijk.

Dat zijn de fundamentele afwegingen van waaruit ik mijn beleid gestalte geef. Misschien moet ik daarvoor wel eens een teveel van hetzelfde aan banden leggen. Misschien moet ik wel eens ingaan tegen een louter artistieke of inhoudelijke beoordeling, om juist een veelheid aan aanbod mogelijk te maken. Kan dit in sommige gevallen tot ergernis en onbegrip leiden? U kent het antwoord op die vraag net als ik. Beoordelingscommissies, adviesorganen en, raden van bestuur: ze worden vaak door mij aangeduid. Ze adviseren me in de besluitvorming. Maar vaak bekijken ze slechts een deel van het veld, nemen ze slechts een deel van de overwegingen in ogenschouw, leveren ze artistieke adviezen af die - bijvoorbeeld - de marges van het budgettair haalbare ruimschoots overschrijden. Wat door hun eigenheid en opdracht overigens onvermijdbaar is. Door als beleidsmaker blindelings adviezen over te nemen, dreig je in sommige gevallen tot een eenzijdig, onrealistisch en onbetaalbaar verhaal te komen. Sterke sectoren zouden nooit zwakke sectoren spontaan laten ontstaan. Prestigeprojecten zouden kleinere projecten verdringen. Jeugdige talent zou moeilijker ingang vinden. Wie durft in alle eerlijkheid beweren dat internationale solidariteit een spontane bezorgdheid van de hele culturele sector is? Zou er spontaan een actieplan culturele diversiteit ontstaan waarin elkeen zijn verantwoordelijkheid opneemt?

Beste vrienden, ik provoceer bewust. Enkel om jullie te duiden waar artistieke vrijheid stopt en onverantwoordelijkheid dreigt. Enkel om jullie te duiden dus waar mijn politieke verantwoordelijkheid start. Deze is, zoals vandaag al vaker gezegd, dubbel: de culturele vrijheid en dynamiek realiseren en vrijwaren, en tegelijk zoveel mogelijk mensen kansen bieden hieraan te participeren. Ik noem dat geen eigengereid optreden. Ik noem dat geen ongeoorloofde inmenging. Het is evenmin een koele afstandelijkheid, zoals de oppositie me eigenlijk vroeg te hebben. Het is mijn verdomde plicht om dat engagement tegenover de sector en tegenover de bevolking waar te maken.

En ik beseft vandaag perfect dat het in het schotloze kunstendecreet niet eenvoudig is om als beoordelingscommissies te werken voor de deelsectoren. Deze ontschotting vereist een aanpassing van de dialoog tussen de commissies en mezelf als beleidsverantwoordelijke. Ik wil hierover de

volgende weken een open dialoog aangaan met alle betrokkenen. De geest van het kunstendecreet moet gerespecteerd blijven, maar wat meer duidelijkheid moet mogelijk zijn voor de beoordelingscommissies en voor de sector.

Dames en heren,

Het zou mooi zijn indien we een dubbele verantwoording afleggen. Het zou mooi zijn indien de culturele spelers samen met mij verantwoording kunnen en willen afleggen aan heel de bevolking. Dat is de beste garantie op blijvende ondersteuning door heel die bevolking.

Ik nodig u daarom overtuigd uit om samen werk te maken van een Cultureel Pact, waarin de wederzijdse verwachtingen van overheid en culturele sector bezegeld worden. Een Cultureel Pact als een stevig maatschappelijk contract tussen het Vlaams parlement en de culturele sector. Zodat we samen weten waar het op staat, zodat we samen weten waar het naar toe gaat met het cultuurbeleid in Vlaanderen. Net als de collega's in de parlementaire commissie Cultuur, Jeugd, Sport en Media nodig ik ook u uit om samen een Cultureel Pact te sluiten waarin de overheid zich garant stelt voor een blijvende hoogstaande ondersteuning van de culturele en artistieke praktijk. Een Pact waarin de politieke verantwoordelijken pleitbezorgers zijn voor heel de cultuursector. Een Pact waarin de kunstenaar alle kansen krijgt op artistieke ontplooiing, en waarin zoveel mogelijk culturele actoren de kans krijgen op een eigen ontplooiing. Maar eveneens een Pact waarin het brede culturele werkveld zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid expliciet en overtuigend opneemt. Een Pact waarin cultuur- en kunsteninstellingen hun verantwoordelijkheid opnemen voor het bereiken van een breed en meer divers publiek. Dat Cultureel Pact zal een verdere democratisering van het culturele werkveld vergen. Zodat ook meer collectieve opmerkingen geformuleerd worden ten aanzien van beleidsverantwoordelijken. Zodat gedragen groepsvisie de bovenhand haalt op mondige enkelingen die hun eigen visie uitvergroten tot opgelegde mening van de sector.

Dames en heren,

Er wachten nog drie boeiende jaren voor het einde van deze legislatuur. Ik geef u vanavond mijn engagement. Ik verzeker u vandaag van mijn bereidheid om namens de overheid mijn deel van het contract te tekenen en waar te maken. Ik reken op uw visie en gedrevenheid om werk te maken van de voltooiing van dit geheel.

Ik dank u.

Bert Anciaux
Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel.
Brussel, 24 januari 2006.